

חמדות גנוזות ופנינים יקרים מעשי הצדיקים
ופעולתם הליכותיהם בקודש ורום מעלתם של
מזנן תלמידי הבעש"ט זי"ע וממשיכי דרכם
אוצר בלוס וכלי מלא ברכה מסודר וערוך מתוך
שיחות הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

אור לעצמך

הרה"ק הס"ק רבי חנוך
העניך דוב מאלעסק זי"ע
בעל 'לב שמח'
יומא דהילולא: א' אלול תרמ"ד

זרע ברך ה' הוא, כלי מחזיק ברכה.

בהגיעו לפרקו, בראות רבו הגדול כי אם בני עלייה מועטים הם - הרי תלמידו זה מהם, בחר בו רבו אחר כבוד כחתן לבתו החסודה והצדקנית מרת פריידא, ולאחר נישואיו היה סמוך על שלחן חותנו. אולם יותר משהיה סמוך על שלחנו בגשמיות, הסתמך על שלחנו הרוחני והמשיך לדלות מבארו הזכה ולהיתלות באילן גדול זה. על כך מספרת, למשל, העדות המפעימה הבאה שנשמעה מפי רבנו בעצמו.

היה זה כאשר שאלוהו אי אלו ממקורביו האם יש אמת בשמועה לפיה היה חותנו הרה"ק מבעלזא ער במשך אלף לילות ועסק בתורה. על כך השיב, תוך העמדת הדברים על דיוקם וכך גם חשף טפח מעבודתו הקדושה שלו עצמו: **'וכי רק אלף לילות היו אלו? הלא אני בעצמי הדרתי שינה מעיני במשך יותר משלושת אלפים לילות, בהם שקוע הייתי בעמל התורה וחדווה יחד עם חותני'**

כמים הפנים לפנים, וכגודל הערצתו את רבו וחותנו הגדול כך רכש חותנו כלפיו מידה גדושה של הערצה, עד כדי כל שהתבטא אודותיו כי **מלאכים ושרפים משתוקקים לשמוע את תפילותיו!**

עד היכן הגיע הקשר עם רבו וחותנו, ניתן ללמוד מהעובדה שאף לאחר שבשנת תר"ח איבד ל"ע את אשת נעוריו, המשיך חותנו להחזיקו על שלחנו והיה מורה דרכו המובהק בכל אשר פנה. מבית חותנו נפרד אך ורק כאשר בהמלצת חותנו קיבל עליו את עול רבנות העיר אלעסק.

בזיווג שני נשא את בתו הצדקנית של הגה"צ ר' משולם זוסיא אשכנזי, חתן חתנו של הרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב.

לצד הקמת שושלת חסידית מפוארת, אותה ייסד לאחר הסתלקות חותנו הקדוש, שימש כאמור כאב"ד אלעסק, ובתקופה מסוימת כיהן ברבנות העיר סטינוב. כך, במקביל לשמו שיצא לו כאיש מופת ומנהיג חסידי משכמו ומעלה, קנה לו את מקומו בכותל המזרח של עולם התורה והפסיקה, בקיאותו המדהימה נודעה בקרב כל פוסקי דורו והם הרבו לצטט אותו בספריהם.

ואיננו, כי לקח אותו אלקים

ביום ל' מנחם אב תרמ"ד, והוא בן פ"ד שנה, רצתה ההשגחה העליונה ונתבקש הצדיק למרומים, והקב"ה שש ושמח בבוא אליו נפש נקי וצדיק, מקום מנוחתו בעיר אלעסק נודע ככתובת לכל החפץ בישועה. דבר פלא אירע בעת הסתלקותו, כאשר במפתיע פסקו כלל השעונים שהיו בביתו מלעבוד ועצרו באחת מלכת, וכך גם שעוניהם של כל הנאספים והשוהים בביתו חדלו מפעולתם באחת. רק כעבור רגעים ספורים התחזור למפרע כי שקעה השמש בצהריים והיה בעצירת השעונים רמז קודר לבאות.

סדרת ספריו 'לב שמח' על התורה, ההגדה ושיר השירים, כמו גם סידור 'לב שמח' וקונטרס 'דרך תפילה', היו ועודם נכסי צאן ברזל בעולם הספר החסידי, ומהווים באר מים חיים לכל מבקש ה'.

»»»

צמד ילדים, זאטוטים רכים שארשת חן טהורה נסוכה על פניהם, ישבו על ברכי קדוש ישראל הרה"ק החוזה מלובלין, הלא הם שני האחים הקדושים לבית משפחת מאייער, הילד חנוך העניך דוב ואחיו הגדול מאיר. האח גדול בימין החוזה, הקטן בשמאלו, כמתבקש. חפץ הרב הדומה למלאך לברכס, להרעיף עליהם מאוצרו הרוחני, והאב הגדול ממתין בחיל למוצא פיו הקדוש. אך כמו צעד בעקבות יעקב אבינו, שיכל אף הוא את ידיו, כשהוא מפטיר: **'אכן בניי הם, אולם אחי הקטן יגדל ממנו...'**

היתה זו מעין נבואה, הקדמה או שמה סיכום למסכת חייו המופלאה של הענק שבענקים, מגדולי האדמו"רים שידעה גליציה ואשר די בביטויים המופלגים שנשמעו אודותיו מפי מאורי החסידות כדי להבין כי הינו מוצב ארצה בקרב בני אנוש אך ראשו מעפיל לפסגות רמות, מגיע השמימה.

קדוש מרחם

אחד המיוחדים שבחבורת תלמידי מרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש, אם כי מהפחות ידועים שבהם אך מיחידי הסגולה שזכו לתואר מפלג במיוחד, היה הרה"ק ר' מאיר הקדוש מבעלזא.

תורה מחזרת אחר אכסניה שלה, וכך גם יראת הבורא ואהבתו, קדושה וחסידיה. לא פלא אפוא כי כעבור שני דורות זכו נכדו הרה"ק ר' שמואל מאיר וזוגתו הצדקנית מרת רויזא לחבוק את בנו העתיד להאיר עיני ישראל בקדושתו, וייקרא שמו בישראל: **חנוך העניך דוב**. כפי שסופר, זכה הילד לחזות בנועם זיו פני קדשו של הרבי החוזה מלובלין, ואף התברך מפיו כשהוא מתבטא במפורש כי עתיד הילד להיות 'גדול'. ובמובנים של החוזה מלובלין, בהשגותיו המרוממות, 'גדול' הינו ביטוי השייך ליחידים, אלה הזוכים להשלים נשמתם ולדבוק ללא הרף בבוראם, להתאחד כיחידה מלוכדת עם התורה והש"ת ולהוות דוגמה מוחשית לדברי הזהרה הקדוש כי 'קודשא בריך הוא, אורייתא וישראל - חד'.

כזו גדלות ראה החוזה בפעוט הרך, והשנים שחלפו העידו כי היתה זו נבואה שהתגשמה במלואה.

ויתהלך חנוך את האלקים

לצד שקידה נפלאה והמיית הלב בהתעוררות נוראה בעבודת התפילה, נחוש היה הילד, שצמח והיה לנער בן עלייה, לסלול את דרכו בעבודת הבורא ולקנות קנייני רוח לרוב מפי מאורי החסידות הגדולים בדורו. לשם כך כיתת רגליו, נדד למרחקים והסתופף בצל ענקי דורו, כדוגמת הרה"ק ר' נתנלי מראפשיץ והשרף הרה"ק ר' אורי מסטרעליסק, מבראם הרווה את צמאונו הרוחני ולאורם התחמם, מתורתם התבשם והיה עפר לרגליהם, כשהוא מקיים בעצמו 'ובו תדבק' - לרבות תלמידי חכמים.

אולם יותר מכל היה דבוק ללא שיור ברבו המובהק, אשר לימים אף הפך לחותנו, הלא הוא הרה"ק ר' שר שלום מבעלזא, על ידיו יצק מים והיה לאחד מבחירי תלמידיו, כשחלק משמעותי בעבודת קדשו נעשה בצוותא חדא עם רבו זה, אשר בצל עול הנהגת רבבות אלפי ישראל מצא את הזמן להקדיש לתלמידו המחונן, עמד על טיבו וידע היטב כי

רופא נפשות ישראל

מלבד היות רבנו הרה"ק מאלעסק ידוע כאיש אלקים ובעל מופת אשר רבים נושעו על ידו בעינינים שונים, חולים נרפאו ועקרות נפקדו, עוד יצא לו שמו כקדוש עליון אשר יד לו בנסתרות וכוחו רב לתקן את אותן נשמות אשר התגלגלו והתייסרו עד שנקלעו לגוף אדם בדמות 'דיבוק'.

עדויות מבהילות מספרות על אנשים מן השורה שאחז בהם הדיבוק, קבע את משכנו בתוכם ולא הרפה עד שהפך את חייהם לגיהנום עלי אדמות, והיה רבנו מזמן אליו את אותם אנשים, קורא להם לעמוד לצדו בשעת רעוא דרעוין, בסעודה שלישית של שבת קודש דייקא, אז היה פועל בכח הזמירות הקדושות לחלץ מגופם את הדיבוק ולהביא את אותן נשמות אומללות לתיקונן השלם.

מנהגו בקודש היה להתחיל לנגן את הזמירות אך ורק לאחר צאת השבת, בעוד הוא והמסתופפים בצלו עודם נהנים מזיו אורה הן של השבת ומתענגים בתענוגה, או אז היה פוצח בזמר ערב על הפיוט הקדוש 'יצוה צור חסדו' כשלצדו ניצבים כל אותם שנגזר עליהם להתענות בייסורי הנפש בבוא עליהם צרת הדיבוק, ובאורח פלא היו הללו מתחילים להתנועע ולזוז בתנועות שונות, ותיכף לאחר מכן היתה עולה רפואה למכתם וארוכה לכאבם.

באחת השבתות, בעת שהרבי מנגן בהתלהבות ושרעפי קודש את החרוז 'ישיב לא נאמר כי אם שב וקייב', עמד לידו כמנהגו אחד מאלה שנתקפו בדיבוק ל"ע, וברגע בו החל הרבי לפזם חרוז זה, לפתע ניתק הלה ממקומו וכאחוז טירוף זינק לעבר מקומו של הרבי מתוך כוונה ברורה להזיק לו.

ברור היה לכלל הנוכחים כי אין האיש שולט במעשיו, ורק הדיבוק הנורא הוא שגורם לו לנהוג כך, אי לכך לא תלו בו מבט מאשים. אולם על שלומו וכבודו של הרבי יש לשמור בכל מחיר. תפסו אפוא הנוכחים בכח באיש, אחזו בו והוציאוהו החוצה, שם קשרו אותו הדק היטב, אולם במהרה התברר להם כי אינם יכולים לכוחו הלא-טבעי בעליל, כשניתק האיש את השלשלת בו נאזק, משל היתה חוט דקיק.

ראה הרבי את המתרחש, רחמיו נכמרו והוא יצא אליו והחל לנגן בקול ערב את המשך הפיוט הקדוש: 'כרחמיו וכרוב חסדיו הגדיל לנו'. להפתעת החסידים נרגע הלה באחת, ולא זו בלבד אלא שנרפא לחלוטין בו במקום.

עם כל זאת, נוכח הרבי לראות כי יש בכך משום חשש סכנה, והחל מאותה שבת והלאה ציוה לבל יעמדו לצדו אותם הזקוקים לישועה בענין זה, אלא יתייבשו מרחוק בסמוך לפתח בית המדרש, תחת עינם הפקוחה של אנשיו.

מצודתו פרושה במרחקים

שח הגה"צ ר' יצחק מסטנסלב:

יהודי תושב קהיר שבמצרים, נתקף ביום בהיר במיחוש עז בראשו. מה שהתחיל כמיחוש הפך עד מהרה לכאב של ממש ומכאן קצרה היתה הדרך למסכת ייסורים ששיבשה את חייו והפכה אותם לסיוט מתמשך.

יד הרופאים, למגינת לבו, קצרה מלהושיע. סבב האיש בין מומחים למיניהם, נועץ ברופאים ורוקחים וכך גם ניסה את מזלו

בסגולות וקמעות לרוב, השתטח על קברי הקדמונים וכמובן העתיר בתפילה לפני אדון הכל בעל הרפואות שיעלה ארוכה למכתו ויגאלנו מייסוריו, אך לשווא.

במסגרת שיטוטיו בעולם, כשהוא תר אחר מומחה שיעלה בידו למצוא רפואה או למצער הסבר לתופעה התמוהה, הזדמן האיש לעיר לבוב שבגליציה, היא למברג בפי היהודים, שם התגורר רופא בכיר שנודע כאחד המומחים בזמנו לחקר המח. אולם גם המומחה הגדול, לאחר שבדק ובחן את המקרה לאשורו, פכר ידיו בייאוש והודה בכישלונו.

אולם בלמברג, שלא כמו בשאר המקומות אליהם נדד האיש, ידעו עוד משהו. שמע הצדיק הנשגב היושב באלעסק, אשר זה מכבר נודע כאיש מופת המשרד מערכי תבל בכוחו הרוחני הכביר, ידוע ומוכר היה לאנשי העיר זה מכבר, ודרכם התוודע לכך אף האורח מקהיר, מפנים את הידיעה כי ייתכן ויש מישוהו שבידו לסייע לו במצוקתו. עשה אפוא האיש את דרכו לאלעסק, אליה הגיע בערב שבת קודש.

באורח פלא כאשר אך התבונן לראשונה בפני הצדיק, חש באופן מיידי כי הוטב לו, הרגשתו השתפרה פלאים. ואם לא די בכך, ככל שהמשיך האיש בשהותו במקום, בצל הצדיק, הרגיש במוחש כיצד מצבו משתפר והולך, עד שכעבור זמן קצר כמעט ולא חש באותו כאב ראש שטרד את שלותו חייו עד כה, וכל מה שנותר ממנו היה תחושת אי נוחות עמומה וכמעט בלתי קיימת.

בליל שבת קודש, לאחר כמה וכמה שעות בחצר הקודש, הופיע האיש בשלחנו הטהור של הרבי ונוכח לראות כי הכאב נעלם לחלוטין, התפוגג ונמוג כלעומת שבא. במבט מפוכח ניתח את שאירע, ואך מתבקשת היתה המסקנה כי קדושתו של הרבי היא שהשפיעה על הרפואה הפלאית שבאה במפתיע.

לפתע פתח הרבי את פיו והחל לדבר, קולו נרגש והתלהבות נמסכת במילותיו.

'כאשר צדיק יורד לעולם' פתח וגילה מכבשונו של עולם, 'אזי יורדות עמו יחד נשמות רבות אשר נועדו להתקשר אליו בגוף ונפש, **אולם לעתים יורדות אותן נשמות לגופו של יהודי המתגורר במרחקים**' וכאן נרעד היהודי כשנשמע היה לו כי הרבי פונה ממש אליו, 'כמו למשל בארץ ישראל, באמריקה או אפילו בקהיר שבמצרים'.

המשך דברי הרבי שפכו אור על מסכת המאורעות שעבר האיש, מבהירות לו עד היכן הדברים מגיעים.

'מן השמים חפצים כי כל אותן נשמות יסתופפו בצל הצדיק וידבקו בו, **ולעתים נדרש אף לייסר את אותם אנשים כדי להביא אותם על כרחם אל הצדיק אליו קשורים הם בשורש נשמתם**' הרבי, כך נראה היה לאורח, מכוון את דבריו במיוחד אליו, 'ומשאך הופיעו ובאו לפני הצדיק, **הרי ייסוריהם סרים מעליהם כלעומת שבאו**'.

עבודה שבלב זו תפילה

אם בכל הנהגותיו והליכותיו היה רבנו הקדוש מאלעסק ניכר ביותר כאחד הקדושים אשר בארץ, הרי שבעבודת התפילה היתה עבודת קדשו ניכרת שבעתיים והיה נדמה כאחד משרפי עליון, הוגה במתיקות אין קץ וכמונה מעות את תיבות התפילה הקדושות,

בהשתפכות הנפש והתפשטות הגשמיות עד שכמעט יצאה נפשו בדברו.

ויהי היום, רבנו הקדוש לקה בדלקת ריאות חריפה שגרמה לו לקוצר נשימה חריף ושיעולים בלתי פוסקים. אך לא איש כרבנו יוותר על עבודתו, על דביקותו בבוראו, והוא נעמד כבכל יום להתחטא לפני אביו ברגש ובלהט שאפיינו מאז ומעולם את תפילתו. אלא שהפעם, זה עלה לו בדם, כפשוטו.

כל מילה גבתה ממנו מאמץ נורא, כל הגבתה קול העיקה על קנה הנשימה ועד מהרה החל לירוק דם מריאותיו הצורבות. והוא עודנו בשלו, ממשיך להשתפך בשקיקה, בגעגוע, בכמיהה אינסופית להתדבק באלוקיו. כמו לא חש כלל בחוליו, בקושי הניכר ובכאב הפיזי המוחשי.

פנתה רעייתו הצדקנית לאביה הקדוש הרה"ק **השר שלום מבעלזא**, הפצירה בו בתחנונים כי ישפיע על חתנו הנוהג כשרף להכיר במגבלותיו כבן אנוש וכי יורה לו להרפות מעט מעבודה עילאית זו, המביאה אותו לכדי סכנת חיים של ממש חלילה.

'**למנוע ממנו להתפלל אינני יכול, שהרי אף מלאכים ושרפי מעלה עומדי ומצפים לתפילתו!**' נענה האב הגדול במשפט מבהיל, 'אולם מובטחני כי במהרה תעלה ארוכה למחלתו והוא ישוב לאיתנו'.

חלף זמן מה, והחתן הקדוש נסע להסתופף כמפעם לפעם אצל רבו המובהק הרה"ק **השרף ר' אורי מסטרעליסק**, לשבות בצלו את שבתו וליהנות מזיו השכינה.

מדי שבת נוהג היה השרף מסטרעליסק ליטול לידייו את המלחיה ואת צנצנת הפלפל השחור שניצבו על השלחן, לבזוק את תכולתם אחר כבוד על הדגים המונחים בצלחתו ורק לאחר מכן לטעום מהם, ולמותר לציין כי לא חש השרף בדרגתו כל הבדל בין אם הדג מתובל היטב וראוי לעלות על שלחנם של אניני טעם, או שמא הקדיח אותו המלח וקלקל הפלפל את טעמו ותיבולו המושקע.

באותו ליל שבת, כאשר נכח בסעודה תלמידו החביב הרה"ק מאלעסק, פנה אליו השרף תיכף לאחר שסיים לאכול את חלקו במנת הדגים והגיש לו את הצלחת, מכבדו באכילת השיריים כמנהג החסידים מקדמא דנא.

מלח בכמות נדיבה, כמו גם פלפל שגדש את הצלחת, לא היו בדיק הבחירה הרפואית האידיאלית, אולם התלמיד הקדוש כלל לא נתן לבו לכל זאת אלא שש ושמח על ההזדמנות המיוחדת לאכול משיירי הצדיק, לקדש את גופו במנתו של רבו המובהק.

באורח נס, עוד הוא אווז באכילת שיירי הדג וריאותיו נרפאו באחת, כמו מעולם לא תקפה אותם כל דלקת. ולא רק זאת, אלא שמני אז והלאה לא השתעל רבנו אף לא פעם אחת במשך כל חייו!

על החולים שיתרפאו

מעמד נורא הוד ומרטיט כל נפש היה באלעסק, עת ניצב רבנו על יד הבימה לומר בגיל ורעדה גם יחד את הפיוט הקדום והמקודש 'אקדמות מילין', מראהו כמלאך האלקים ודומה כי אך קולות וברקים ועשן כבד חסרו כדי לחוש במעמד הר סיני לכל דבר וענין. פרחי החסידים ונערי התשחורת, ישישים

באים בימים ופעוטות רכים, הכל נדחפו ונדחקו אל הבימה מבעוד מועד, עוד טרם נכנס הרבי לבית המדרש, מוכנים ומזומנים לשזור עיניהם במחזה המופלא ולשמע כל הגה היוצא מפי הרבי. אולם הרבי מצדו, תיכף כשנכנס בשערי בית המדרש וראה את התכונה שסביב הבימה, רמז בידי במורת רוח והביע בתנועה חדה את חוסר שביעות רצונו מכך.

רצון הרבי קדוש היה בעיניהם, ועל אתר התפירו כולם ושובו למקומותיהם. רק יהודי אחד, מפשוטי העם שבאו ממרחק להסתופף בצל הרבי הגם שאין להם כל השגה במהותו של היום הקדוש או בגדולתם של צדיקים, נותר לעמוד לצד הרבי, מתבונן בו, שותף מקרוב למעמד המיוחד.

'הייתכן שדווקא עם הארץ זה יזכה לקרבת הצדיק, לאחוז בשולי הדרתו בשעה קדושה זו?' התרעם בלבו אחד החסידים, 'ואילו אנו, בעלי השגה שהתקדשנו זה שבעה שבועות והתכוננו בחיל לרגעים המרוממים, איננו זוכים לכך? מה פשר הדבר?'

בתום התפילה, כמנהג אלעסק, היו המתפללים עושים את דרכם אל בתיים של בני הרבי וחתניו, שם שתו מבארם והירו את צימאונם הרוחני מפייהם מפיק המרגליות. אותו יהודי בחר ללכת אל חתנה דבי נשיאה, הרה"צ ר' אנשיל אשכנזי, שם נתקל באותו אדם זר שזכה לעמוד על יד הרבי באקדמות, ותרעומתו שבה וניעורה בו.

כשהציג את תמיהתו הכואבת בפני ר' אנשיל, נענה ואמר:

'הלא ידוע כי בשעת מתן תורה, במעמד הר סיני, נתרפאו כל החולים ונפקחו עיני הסומים, החלו האילמים לדבר והחרשים לשמוע? פנה אליו והסביר, 'והנה חותני הוא בבחינת צדיק הדור, והבימה לצידה הוא עומד באמירת האקדמות' הרי היא בבחינת הר סיני. אי לכך, היות וידוע הנני כי אותו אדם זקוק לרפואה, ראה חותני הקדוש לנכון להעמידו לצדו, למען יזכה להתרפא בדרך נס כימים ההם בזמן הזה.'

ואתן אדם תחתיו

נער תם וישר היה יוסף, נקי כפיים ובעל לב פתוח כאולם. גדוש היה באהבה אינסופית לה' יתברך, ירא את שמו וכל חפצו לקדש שמו בכל הליכותיו. אולם יותר מכל היה עז חשקו לעשות חיל בתורה הקדושה, למצוא לו את נחלתו בעמלה ולהגות בה בחשק ובעמקות, בהבנה ובידיעה.

ראה אביו את חפצו כי רב, ידע כי בנפשו הדבר וכי אכן מבקש הוא רק להתעלות במעלות התורה הקדושה, ושכר עבורו את טובי המלמדים שילמדוהו חומש ומשנה, גמרא והלכה, עד שיבנה את שיעור קומתו התורני ויוכל להתקדם בכוחות עצמו בענפי התורה השונים.

אבל, דא עקא, מוחו כמו התנגד נחרצות למהלך. המלמדים עשו מלאכתם נאמנה וניסו להקנות לו את מושגי היסוד, להחכימו בינה בנתיבי הלימוד הבסיסיים, אולם כבר בשלב זה ניכר היה בחוש כי הדברים נקלטים באוזנו האחת ופורחים מאוזנו השניה. עד כמה שניסה, והתאמץ, ונלחם, נראה היה כי מחיצה בלתי נראית חוצצת בינו לבין קנייני התורה. המלמדים, בלית ברירה, הרימו ידיים.

ראה אביו את המצב, הפנים בכאב את העובדה שככל הנראה לא נועד בנו להיות מן העילויים החריפים ואף לא מן הצורבים הרכים, ולאחר שניסה בכה ובכה פכר את ידיו בייאוש והגיע למסקנה כי אין טעם בדבר.

'תלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו ה' שנים - שוב אינו רואה' כבר אמרו חכמים (חולין כד.), ומה לו להיאבק על נפש בנו שניכר כי לא נועדה לעיון התורה ועמלה. לכל הפחות יקיים את חובתו וילמדנו אומנות, למען יוכל לפרנס את עצמו ובעתיד גם את בני ביתו, ולא יעמוד וילסטם את הבריות.

פנה אפוא לרחובה של טרנופול, עיר מגוריו, והחל לתור אחר בעל מלאכה כלשהו שיואל לפרוש חסותו על הנער, להקנות לו את יסודות המלאכה ויחכים אותו בנבכי אומנותו, עד שיתייצב על רגליו ויעמוד בעצמו באומנות זו כדי להביא טרף לביתו.

בסופו של דבר מצא עבורו את המקום האידיאלי, אצל סוחר בדים ידוע וירא שמים בשם ר' אלימלך, אשר ברוב רחמיו על הנער האומלל ולאחר שתהה על קנקנו וירא כי כשר וישר הוא, ניאות להעסיקו אצלו בשכר ועל הדרך גם ללמדו את סודות מסחר הבדים.

כשכיר ושוליה בבית מסחרו של ר' אלימלך, רכש יוסף עד מהרה את סודות המקצוע והיה לעזר רב לר' אלימלך, כששכרו משלם ניתן לו מדי חודש בחודשו באמונה, ולימים אף נשא אשה והקים את ביתו, כשהוא ממשיך להתמסר לעבודתו בנאמנות.

רק עננה אחת העיבה על חייו. חלפו זה כמה וכמה שנים, וביתו אשר כה ייחל כי יתמלא עד מהרה במצהלות ילדים, עודנו עומד ריקם. זועק בשימומו. צווח את החסר, את החלל וההיעדר אותם לא יכולים היו למלא הפרנסה המכובדת ורמת החיים אליה הורגל עם הזמן.

ויהי היום, ובביתו של ר' אלימלך המעסיק תאניה ואניה. נסיון מר וקשה מנשוא נחת עליהם באחת, כאשר בנם חביבם, עלם חמודות בשם חיים, השתבשה דעתו באחת ואחז בו חולי נפש נורא.

'דיבוק' לחשו הבריות במורא, ודבריהם לא רחוקים היו מן האמת.

אכן ניכר היה כי גורם זה, אלים ומאיים, בחר לשכון בגוף הנער והוא משבש את דעתו עליו עד שלא ניתן היה לעמוד במחיצתו. צרחות אימה שפרצו מפיו לעתים תכופות, התפרצויות אלימות ושאגות מקפאות דם, הרחיקו ממנו את הבריות ולא רחק היום עד שנאלצו לכפות את ידיו ורגליו, למען לא יפגע בעצמו ובסובביו.

בהיעדר פתרון נראה לעין ולאור העובדה שיד הרופאים קצרה מהושע, בחר ר' אלימלך לנקוט בדרכם של ישראל קדושים ונסע לשפון את מר לבו לפני מורו ורבו הרה"ק ר' חנוך העניך מאלעסק, אשר נודע כפועל ישועות לרבים ומופתים גלויים התגלגלו תחת שלחנו, ואף בנסתרות היתה לו יד ונודע שמו בהוצאת דיבוקים ורוחות רעות.

בנסיעתו אל הרבי, צירף אליו את בנו כשהוא כבול בחבלים, ובבואו הציג אותו כשעיניו דומעות ומפיו נפלטות אך בקושי הברות שבורות, מרוסקות, מלאות כאב נורא. 'רבי קדוש! הושיעה נא' פנה בזעקה מטלטלת וכמעט שקרס תחתיו, 'באו מים עד נפש!' שמע הרבי ולבו נכמר. 'הישאר נא אתה כאן,

בבית' פנה אל הנער והורה לו, 'וככל אשר אצווה עליך תעשה'.

ולא המעונה פנה הרבי וניחמו בדברים רכים: 'הסר דאגה מלבך. השאר את בנך כאן, עמי במחיצתי, ובעזרת הבורא עוד תיווכח לראות כי הוא שב לאיתנו ולשפיותו כמקדם'.

שב ר' אלימלך לעירו כשהנחמה שבה במעט אל לבו, ואילו הרבי מצדו החל לפעול בכוחו הגדול. בבוא השבת הקדושה, עת נכנס הרבי לבית הכנסת לקבלת שבת, הורה להביא אליו את הנער.

'לכו נרננה לה' נריעה לצור ישענו' פתח הרבי בנעימה, כשהוא מדגיש באופן מיוחד את המילה 'לכו'; תוך שהוא מחווה בידו תנועת גירוש, כביכול דוחה הוא מאן דהוא מעל פניו, ואז המשיך כשנהרה שפוכה על פניו: 'לכו... ואנחנו נרננה לה' ונריעה לצור ישענו!'

באותו רגע אירע הנס. אך ביטא הרבי בשפתי את התיבה 'לכו', וכמו רוח חדשה נחה על הנער והוא שב באחת לדבר כאחד האדם ולנהוג כאדם שפוי לחלוטין. את פשר הדברים הסביר הרבי לאחר התפילה, כשהוא מבאר שבמילים קדושות אלו הצליח להניס את הדיבוק ולהפריחו כליל מגוף הנער.

אולם כאן עדיין לא תם הסיפור. בתום התפילה ניגש הרבי אל הנער, הניח ידיו על ראשו וקרא בקול גדול את לשון הפסוק: 'וְאַתָּן אִתְּם תַּחְתֶּיךָ' (ישעיהו מג ד), והיו הדברים לפלא באוזני כלל הנוכחים. מה לפסוק זה ולרפואת הנער, השתוממו ולא הבינו.

רק כעבור ימים מספר התבררה התעלומה. היה זה כאשר אחד משרי הגויים, איש רע מעללים שכל מגמתו היתה לרדוף את בני ישראל במקומות מושבותיהם שבתחום שיפוטו, להתעמר בהם ולהצר את צעדיהם, חלה לפתע בחולי נורא והחל לזעוק בקול משונה: 'אוי! מה רוצה ממני הרבי מאלעסק?'

או אז הבינו כולם כי יד הרבי היתה בדבר, והתחווה למפרע אמירתו הסתומה 'ואתן אדם תחתיו', כשכוונתו להעביר את מחלת הנער חיים והדיבוק הנורא שדבק בו ולתתם על ראשו של אותו רשע.

לאחר הנס המופלא הורה הרבי לחיים להישאר במחיצתו כשבועיים, במהלכם עקב אחריו בעינא פקחא, ואז זימן אליו את אבי הנער ר' אלימלך אשר חזה במו עיניו במופת העצום שחולל הרבי, ושב לביתו בלוויית בנו שחזר לשפיותו כמשכבר הימים.

בשובו אל העיר, קיבל את פניו נאמן ביתו ומקורבו, יוסף דנן, והוא לא יכול היה לכלוא את התפעלותו. 'מי הוא אותו איש מופת' שאל כשתדהמה נסוכה על פניו, 'אשר הצליח להושיע את בנך ולהעלות ארוכה למחלתו במקום בו כשלו הרופאים כולם?'

'רבי הקדוש הוא' השיב ר' אלימלך, 'הרבי מאלעסק, הידוע כפועל ישועות למעלה מדרך הטבע'.

'שמא יוכל הוא לפעול גם עבורי...?' היסוס נשמע בקולו של יוסף, כמו חושש להביע בקול את משאלתו, אולם ר' אלימלך נענה בבטחון מוצק: 'ודאי שכך! אדרבה, ארוז לך תרמיל וסע אל הרבי הקדוש, הזכר לפניו את צרתך וצערך הרב, והיה אם יברכך - תוכל להיות סמוך ובטוח כי ישועתך קרובה'.

שמע יוסף, סבר וקיבל. קם נסע לאלעסק, שם התקבל בסבר פנים יפות בקודש פנימה

והחל למרר בבכי חסר הפוגה, מאריך לתאר את השנים הארוכות בהן מצפה הוא לפרי בטן ואין. 'אנא ממך, רבי!' הפציר בדמעות שליש, 'פעל נא עבורי כי אפקד בדבר ישועה ורחמים, ברכני שאזכה לראות זרע של קיימא!'

הרבי, כל כולו אהבת ישראל, נתן בו מבט רחום והבטיחו נאמנה, 'שוב לביתך, ובטוחני כי בקרוב ממש יפקדוך מן השמים בישועה'. אך הרבי לא הסתפק בכך. 'כשתהיה אב לילדים, עשה כעצתי ופתח לך חנות בדים משלך' הורה לו, 'ומברך אני אותך באופן מיוחד כי תשרה הברכה וההצלחה בכל מעשי ידיך, ועשירות גדולה תהיה מנת חלקך'.

והיה לתקופת השנה, ובביתו של יוסף אור נגהות. קול פעיית תינוק הפר את הדממה הכבדה ששררה בבית מזה כמה שנים, ממלא את הבית בשמחה שאין כמותה ומביא את הנחמה המיוחלת ללב ההורים המאושרים.

ר' יוסף, שזכר היטב את דברי הרבי, לא איחר לגשת למעסיקו ר' אלימלך ולעדכן אותו בכך. 'כהוראת הרבי הקדוש, הנני מתעתד לפתוח חנות משלי' בשר לו, 'ולא נותר לי אלא להודות לך על השנים הארוכות בהן תמכת בי וליווית אותי, ועתה אצא לדרכי החדשה'.

ר' אלימלך מצדו, אשר דבוק היה ללא שיוך ברבו הגדול, ראה לעצמו כבוד לתמוך במהלך. שלח אפוא בכבוד גדול את יוסף לדרכו החדשה, נפרד ממנו בידידות איתנה והרעיף עליו ברכות חמות לרוב.

לא חלפה לה כי אם תקופה קצרה, וחלקה השני של ברכת הרבי התקיים לכל פרטיו ודקדוקיו. פתח לו יוסף בית עסק זעיר בזלוטשוב הסמוכה, ומשם הכל התגלגל במהירות שניכר היה בחוש כי איננה טבעית בעליל. עסקה זעירה הובילה לאחרת, העסק הקטן הלך וצמח, ועד מהרה מצא יוסף בעל בעמיו, חולש על אימפריה כלכלית עתירת נכסים ומקומו בין שועי ארץ ובעלי הממון.

אך אם חשבנו שבכך תמה מסכת ההרפתקאות של יוסף, כמו גם שידוד מערכות הטבע על ידי הרבי הקדוש, המעשה הבא מבהיר כי לא כך פני הדברים.

השופט אשר יהיה בימים ההם

המעשה הבא עוסק אף הוא במידוענו יוסף, אשר זכה לפרי בטן ואף עלה לגדולה בעקבות ברכתו של רבנו.

עולם כמנהגו נוהג, וכך גם ההלכה הנושנה לפיה עשוי שונא ליעקב לא פסחה על יוסף. אי אלו מתושבי העיר הנכרים, אשר צרה עיניהם בהצלחתו וביקשו לראות במפלתו, ניסו להצר את צעדיו בכל דרך שהיא, כשהם מפיצים אודותיו שמועות שווא ומייחלים להכפיש את שמו בעיני קהל לקוחותיו.

אולם זממם זה, נוכחו לראות, לא יעלה בידם בקלות. היטב הכירו הסוחרים והקמעונאים את יושרו של יוסף, ידעו כי ה' עמו וכי איש מצליח הוא בכל אשר יפנה, והדפו בתקיפות כל שמץ שמועה שניסו אותם צרי עין להפיץ.

אך לא לעולם חוסן.

תחת ביתו של יוסף, שכתובתו הפכה יעד מבוקש לכל סוחר בדים המכבד את עצמו, שכן אחר כבוד מלאי עצום של בדים ואריגים שונים, מסודרים באופן מופתי במחסן רחב

ידיים שבקומת המרתף. אולם לא די בכך, שכן אך מתבקש בעת סגירת עסקה רחבת היקף עם סוחר פלוני או אציל אלמוני - להשיק כוסית ולאחל 'לחיים' כסימן ברכה להצלחת העסקה, ולשם כך היה חדר גדול בסמוך לאותו מרתף גדוש יינות ויי"ש לרוב.

והיה היום, במהלך עסקה כלשהי שלח יוסף את עוזרו למרתף על מת להעלות משם כמות נכבדה של בדים, אולם בחוסר שימת לב שכח העוזר לנעול את המרתף ביציאתו ממנו.

כעבור דקות ספורות שיגר יוסף את משרתו הנוסף, נער נכרי בשם איוון, להביא יי"ש משובח מן המרתף. אלא שבשונה מכל פעם בה שב הנער עד מהרה עם הבקבוק הכרסנני בידו, הפעם שם לבו לדלת המרתף הפתוחה ולבו משכו לראות את המראה המרהיב, עשרות גלילים צבעוניים ממלאים את כל שדה הראייה, יוצרים פסיפס אמנותי משהו ומלהיבים בגווניהם העזים.

רגליו כמו הוליכו אותו מעצמם, והוא ניגש כמכושף לשזוף עיניו במראה המדהים. ידו אוחזת באבוקה שנועדה להאיר את דרכו, עיניו שלוחות קדימה ומוחו עסוק בצבעים, בניחוח הבדים, בכל דבר מלבד הקפדה על כללי הזהירות הבסיסיים.

לפתע, עודו אוחז בנר הבוער, ולהבה קטנה ניתזה ממנו ונתפסה באחד האריגים, שילוב חומרי הבעירה הרבים עם להט האבוקה עשה את שלו, ובתוך שניות התלקחה דליקה אדירה והלהבות היתמרו עד לב השמים. להוותו, לא הספיק איוון להימלט על נפשו בזמן, ורק גופתו הדוממת נותרה כדי לספר את הסיפור העגום.

דבר מותו של הנער נפוץ בעיר במהירות, ורק להזדמנות שכזו המתינו שונאיו של יוסף ומבקשי נפשו. עלילת דם תפורה היטב נפלה לידיהם כפרי בשל, ולא הם שיחמיצו אותה.

לא חלפו כי אם כמה שעות, ובביתו של ר' יוסף נחרדו לשמע הלמות עזות מכיוון הדלת, כמו ביקש אי מי לעקור אותה מצריה. פתח ר' יוסף את הדלת, ומולו ניצב במבט מלא משטמה ושמחה לאיד צמד זינדרים מגודלים, תופסים בו ללא עדינות מיותרת וכובלים אותו באזיקים ושלשלאות, גוררים את גופו הרופס אל כרכרת האסירים העירונית ומתעלמים במופגז מזעקות השבר של אשתו וילדיו.

זמן קצר לאחר מכן ישב ר' יוסף מול קצין אנטישמי עוין, שמתוך שמחה לאידו של היהודי הבהיר כמדושן עונג במה דברים אמורים ועל מה ייהום הסער. מסתבר ששונאיו טפלו עליו עלילת שווא, אולם כזו תפורה היטב. מישוה עשה כאן עבודה קמפה, סגר כל קצה אפשרי והותיר אותו להתמודד עם האשמה זדונית שרק בדרך נס שייך להיחלץ ממנה.

ר' יוסף, לטענת התביעה, עוסק מזה עידן ועידינים בהברחת סחורות גנובות שלא כחוק, בהן מסחרו והן מקור עושרו האגדי. 'לא בכדי' טענו נציגי התביעה, 'בחר הזייד להחביא את האריגים במרתף תת-קרקעי, אלא משום שחשש שמא תשזוף עינים של נציגי החוק את הסחורה הגנובה'.

'אך אם בכך לא די היה לך, יהודי מגושם' הרעים הקצין בקולו, 'מתוך שנאה צרופה לנכרים ההגונים בחרת לך לקרוב את הנער התמים איוון, שרפת אותו כמו ידיך ובזדון לבבך, באכזריות שאין דומה לה!'

בזאת שחרר אותו הקצין לביתו, מבהיר לו כי

עליו להתכונן למשפט שייערך כעבור שבוע ימים.

היה ברור כי המשפט כולו מכור, מוטה, מנווט ביד מכוונת על ידי שונאי ישראל שפלים שכל מגמתם לראות עוד יהודי בדרכו אל הגרדום. לא היה ספק כי הללו לא יקבלו אף טענה, ישללו כל הגנה משפטית, ולמעשה חרצו את דינו זה מכבר והמשפט כולו הינו הצגה למראית עין בלבד.

ישב ר' יוסף, פכר ידיו בייאוש ולא עלה בדעתו אף רעיון שיכול להועיל לו להינצל מרוע הגזירה. אך לא ארכו הדקות, ולפתע נזכר ברבי הקדוש אשר כבר נוכח לא אחת לראות כי מסוגל הוא לשדד מערכות הטבע בכוחו הגדול, לפעול ישועות ונפלאות אף במקום שנראה כי כלו כל הקיצין.

על אתר התנער, קם ונסע לאלעסק, כשהוא מספר לרבי בקצרה את דבר העלילה ומציין בנוסף כי ידוע לו הרכב השופטים העתידיים לשבת ולפסוק במשפטו, והפציר ברבי בדמעות כי יתתיר עבורו להינצל מתחת ידם, ובפרט מידו של ראש השופטים אשר נודע כאיש רע מעללים ונשוא ישראל מובהק.

הרבי, במפתיע, ישב נינוח, ארשת שלוה נסוכה על פניו וכמו לא נגעו הדברים ללבו כלל. לא נראה היה כי הוא נבהל או נרגש לנוכח הדרמה המייסרת, וניכר היה בחוש כי אינו רואה כל רע הנשקף לר' יוסף בעתיד הקרוב.

סיים ר' יוסף את דבריו, והרבי פונה אליו בטון שלו ומצטט את לשון הפסוק: "וְכַאֲתָּא אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בְיָמֵינוּ הָהֵם" (דברים יז ט), תוך שהוא מוסיף ומציין לדברי הגמרא הממהה על כך: "וְכִי תֵעָלֶה עַל דַּעְתְּךָ שְׂאֵדָם הוֹלֵךְ אֶצֶל הַדֵּין שְׁלֵא הָיָה בְּיָמֵינוּ" (ר"ה כה), ומסקנת חז"ל כי על האדם ללכת אל השופט שבימיו, הגם שאינו במדרגת השופטים הראשונים שהיו בדורות קדומים.

'אכן, שופטים אלה שהזכרת הינם שונאי ישראל וכל מטרותם להוציא את דינך למיתה רח"ל' הסכים הרבי עם קביעתו של ר' יוסף, 'אך על זה נאמר 'אין לך אלא שופט שבימך', וכי חסרים שופטים? ... מבטיחך הנני נאמנה כי לא יהיו אלו שופטים אלו שיישבו על כס המשפט, אלא שופטים אחרים אותם אשתדל להעמיד עבורך!'

נחמה רבתי מילאה את לבו של ר' יוסף, ובעודו נאחז באמונת חכמים תמה שב לביתו בצעד מתרונן וחסר דאגה. הרי הרבי הבטיח, ומה לו לדאוג? אדרבה, ברוב שמחה הלך ובישר לבני ביתו, אוהביו ומכריו כי יסירו דאגה מלבם, מאוס לא יאונה לו, שהרי הרבי הבטיח מפורשות! רק סקרנות עזה אחזה בו, לראות באיזו דרך יתקיים המופת הגלוי של הרבי וכיצד ינהלו העניינים ביום המשפט עצמו.

הגיע ובא יום המשפט. אך נכנס ר' יוסף בשערי בית המשפט, נשא עיניו לדוכן השופטים ואבן נגולה מלבו. חיוך עלה על שפתיו הוא אך בקושי כלא בקרבו חיוך רחב. על כס ראש השופטים ישב לא אחר מאשר מכרו משכבר הימים, לקוח ותיק שנהג לרכוש בבית מסחרו כמויות עצומות של בדים ואף יצר עמו קשרי ידידות של ממש.

הלה, בבטחון השמור לאדם במעמדו וללא שעין כלל בתיק או בהון את הראיות, לא היסס לפני שהיסה את כלל הנוכחים באולם בית המשפט והכריז: 'יוסף, הנך זכאי!'